

La moartea lui

Dmitri Șostakoviți

Cu fiecare dintre creațiile sale, artistul autentic urcă o nouă treaptă spre împlinirea și reflectarea personalității sale în conștiința contemporaneității și mai ales a posterității. Adesea, judecării și criteriilor contemporane, ureșul le apare într-o oglindire inversă, ca un coboriș; de aceea, erorile de percepție ale criticii și publicului contemporan urmează a fi revizuite de generațiile următoare. În această privință, este foarte instructivă și inspiratoare de prudență și cumpănă în aprecierea critică a operei de artă lectura unei cărți de o deosebită originalitate, cum este „*Lexicon of musical invective*“ (*Critical Assaults on Composers since Beethoven Time*) de Nicolas Slomninsky (Colemann-Ross Company, New York, 1965).

Judecata posterității se cristalizează în lexicoanele naționale și internaționale, apărându-ne ca un fel de cimitire „sui-generis“, în care necroloagele-epitafuri, de variate dimensiuni, ne lămuresc semnificația reală a operei artistice și, nu o dată, afirmă cu pertinentă judecăți de valoare contrare celor contemporane, astfel încât mulți dintre marii artiști decedați apar mai vii decît cei mai vii dintre continuatorii lor.

Cu Dmitri Șostakoviți dispăre unul dintre exponenții cei mai străluciți ai muzicii secolului XX. Îmi amintesc că, întors în 1946 dintr-un turneu în U.R.S.S., neuitatul maestru George Enescu ne-a vorbit, într-un scurt interviu apărut în „*Revista Radio*“, despre două

mari personalități ale artei muzicale sovietice, care-l impresionaseră profund: compozitorul D. Șostakoviți și pianistul, azi de renume mondial, Sviatoslav Richter. Cîțva timp mai tîrziu, Enescu a dirijat Simfonia a VII-a în Do major, intitulată „a Leningradului“, pe care avea s-o introducă în repertoriul său și Arturo Toscanini. Scrisă în 1941, sub bombe artileriei și aviației fasciste, de compozitorul care pe atunci avea doar 35 de ani, simfonia ne apare ca o pagină smulsă din cronică singeroasă a acelor ani întunecați. Despre lucrarea sa, D. Șostakoviți avea să spună: „Nu veți găsi în această muzică rezonanța sălbatecelor raiduri ale aviației germane, nici trosnetul bombelor și nici atmosfera apăsătoare a orașului impersurat. Dominante sînt ideile majestuoase ale războiului popular, patriotic, care m-au determinat să creez această operă, la care am lucrat cu o supraomenească intensitate, neatînsă niciodată mai tîrziu“.

D. Șostakoviți detesta interviurile, publicitatea ieftină, și accepta, cu seninătatea obiectivă a artistului autentic, atît elogiu cît și contestația. El considera, ca și Mussorgski — genialul compozitor rus pentru care nutrea o vie admirație și ale cărui opere dramatice le-a reorchestrat cu o magistrală pătrundere a sensului conflictual —, că adevăratul creator poate fi, în unele cazuri, cel mai bun critic al operei sale, fără ca prin aceasta să minimalizeze funcțiile cognitive și corective

ale criticii de artă. În 1979, făcând parte dintr-o delegație ce vizita U.R.S.S. și aflându-mă la Moscova tocmai în zilele în care se desfășura acolo Concursul internațional „Ceaikovski”, am avut prilejul unei scurte întrevederi cu marele compozitor sovietic, președinte de onoare al juriului internațional. Compozitorul se ridicase după o grea boală. Refuzându-mi interviul, mi-a spus o frază pe care n-o pot uita și care definește esența profund umană a artei sale : „Fiecare creație a unui compozitor este în fapt un interviu acordat publicului larg. Fără îndoială, dacă opera respectivă cuprinde un răspuns la marile întrebări și probleme ale vremii !”

Gloria lui D. Șostakovici domină viața artistică internațională de aproape șapte decenii. Născut în 1906, cu o dublă formație de pianist și compozitor, după ce cucerește o distincție la Concursul internațional „Chopin”, se dedică exclusiv compoziției. Căci se afirmă ca autor al Simfoniei I în Fa major, op. 10, a cărei primă audiență a avut loc la Leningrad, în primăvara anului 1926. Succesul de critică și public a fost formidabil. Alexandr Glazunov, care a prelungit în era sovietică gloria „Grupului celor cinci”, este extaziat de virtuozitatea orchestrală, în timp ce critica mondială salută, în prima simfonie a lui Șostakovici, afirmarea unei originalități de gândire și a unei măiestrii componistice care-l plasau pe autor — pe atunci în vîrstă de 20 de ani — printre cei mai reliefați compozitori ruși și sovietici, alături de Stravinski și Prokofiev.

Simfonia I, denumită „a primăverii”, a cucerit repede o largă audiență universală. La Berlin, o dirijează Bruno Walter, la Philadelphia și New York, Leopold Stokovski și Arturo Toscanini. Să amintim, printre marii ei interpreți, pe muzicianul român Constantin Silvestri, care-i dădea o tălmăcire congenială, de neuitat.

Portalul acestei prime simfonii, la care trebuie adăugate miniaturile pentru pian (trei piese fantastice și 24 de preludii), deschide somptuosul edificiu al unei opere în care sînt reunite toate formele muzicale tradiționale, adaptate temperamentului și viziunii

artistice a unui remarcabil muzician, format în climatul noii orînduirii socialiste.

Opera lui D. Șostakovici numără peste 120 de opusuri. Printre ele sînt de amintit opera satirică *Nasul* după Gogol și opera de cameră, de caracter tragic, *Lady Macbeth din Mzensk* (apărută sub titlul *Katarina Izmailova*, în ediția din 1963), ambele intrate definitiv în repertoriul marilor teatre lirice din Europa și S.U.A.; baletul *Vîrsta de aur*, 14 simfonii (printre care a V-a a fost salutăta de scriitorul Alexei Tolstoi cu fraza : „Slavă poporului care poate produce asemenea opere !”, și a X-a, în mi minor, op. 93, impusă admirației lumii contemporane de epocala interpretare a lui Dmitri Mitropoulos, la New York, în 1954, distinsă cu Premiul Asociației Criticilor Americani). Să mai cităm Simfonia a XIII-a, inspirată de poemul *Babi Yar* al lui Evtușenko, 10 cvartete de coarde, trio-uri și cvartete cu pian, sonate pentru diferite instrumente, ciclul remarcabil al celor „24 de preludii și fugi” pentru pian solo, oratorii, mai multe cicluri de lieduri, cele două concerte pentru pian, unul pentru vioară și orchestră și multe alte lucrări.

Ținînd balanța între valorile perene ale tradiției și cerințele novatoare ale epocii, D. Șostakovici s-a menținut în cadrul diatonicismului, pe care-l transcende rareori într-un atonalism cu profunde implicații expresive. Armonist original, magistral polifonist, oscilînd între un melos personal și o melodică de inspirație populară, creația lui D. Șostakovici poartă pe alocuri pecetea unei triple și nobile înfrîuriri — Gustav Mahler, Ceaikovski, Prokofiev —, care însă nu alterează nici substanța și nici stilul, atît de personale, ale gândirii sale artistice.

Evocînd fugăr imagina a unui mare maestru al muzicii contemporane, a cărui operă abia își începe viața postumă, ne amintim de exclamația lui Nietzsche : „Fără muzică, viața ar fi o rătăcire !” Unul dintre călăuzitorii melomanilor de pretutîndeni pe calea artei sincere, umane, necontrafăcute, a artei care reflectă dubla realitate a „eu“-lui și a lumii de azi, a fost, neîndoiebnic, Dmitri Șostakovici.

V. Cristian

Stagiunea a început. Anul acesta nu mai apar decît trei numere din revista noastră.

E momentul să vă asigurați revista „Teatrul” pe anul 1976.

Înnoiți-vă abonamentul!